

- KOVÁCS K. 1999. A szuburbanizációs folyamatok a fővárosban és a budapesti agglomerációban. – In: BARTA GY.–BELUSZKY P. (szerk.): Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban I. Regionális Kulturális Alapítvány, Bp.
- KULCSÁR V. szerk. 1976. A változó falu. – Gondolat Kiadó, Bp.
- NEMES NAGY J. 1998. A tér a társadalomkutatásban. – Hirschler Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Bp., 261 p.
- SIKOS T. T. 1990. A lakossági infrastruktúra problematikája az aprófalvas térségekben. – In: TÓTH J. (szerk.): Tér-Idő-Társadalom. Pécs. pp. 304–315.
- TÓTH K. 2000. A falusi életkörülmények változása Magyarországon. – In: Geográfus Doktoranduszok IV. Országos Konferenciája. Konferenciakötet (CD), SZTE, Szeged.

Egy lektor tűnődései

Nem tartom pontosan számon, de úgy gondolom, hogy meglehetősen hosszú szakmai pályafutásom során több tucat munka megjelenését próbáltam segíteni hivatalos, vagy éppen „illegális” lektorként. Jóllehet ez a munkálkodás elég gyakran nem tartozik a lélekemelő tevékenységek közé, mégis szívesen vállalom, mert alapjaiban még nem rendült meg bennem az a hit, hogy lektorálással lehet javítani a végtermék minőségén.

Ez annak ellenére így van, hogy az elmúlt évtized tapasztalataim szerint a hazai geográfiaiban a lektori tevékenység erős leértékelődését, egyre gyakrabban közönséges semmibevételét hozta magával. Szaporodnak az olyan esetek, amikor a szerző és/vagy kiadó a lektor egyetlen javaslatát sem veszi figyelembe, s a sürgető határidőre való hivatkozással az ugyancsak jobbításra szoruló kézirat jut a nyomdafesték közelébe. Ezzel addig talán nem is lenne baj, amíg a szerző és a kiadó maga vállalja a megjelentetés szakmai és egyéb következményeit, de általában nem ez történik: a lektor annak ellenére név szerint szerepel a kiadványban, hogy véleményét teljesen figyelmen kívül hagyták. Így neve valóban csak „árúvédjegy”, s feltüntetése kizárólag a felelősség megosztását szolgálja.

Ezekben az esetekben a lektor lényegében teljesen kiszolgáltatott helyzetbe került, s valójában csak egyet tehet: ebben a konstellációban az életben többet lektorálást nem vállal. Ez viszont nem teljesértékű megoldás, ezzel a lektorálás említett problémái még nem oldódnak meg. Ez annál is inkább így van, mert a szakmai közvélemény azért figyelemmel kíséri a lektori munkát, s esetenként felveti a lektor felelősségének kérdését.

A magam részéről ezt az elmúlt néhány évben kétszer is éreztem, s mivel egyik esetben sem volt pozitív a végkicsengés, át kellett gondolnom ilyen irányú tevékenységem. Az első – számomra megdöbbentő – megszólításom ahhoz a néhány évvel ezelőtti plágium-ügyhöz kötődött, ami nem éppen kedvező színben tüntette fel a hazai társadalomföldrajzot. Az ennek kapcsán kialakult hosszú, a bíróságot is megjárta vita egyik fordulójában a sarokba szorított pagizátor felsorolta azokat, akik szerinte a plágiumért felelősek voltak. Ezek között elég jelentős súllyal a lektor is szerepelt, s mivel az ominózus művet egyedül lektoráltam, nem volt nehéz magamra ismerni. Nevem kevéssé nemes anyaggal való bekenése azért is rosszul esett, mert a kötetnek hivatalosan csak a lektorra voltam ugyan, ténylegesen azonban – baráti és kollegiális alapon – több fejezetet szerkesztettem is, így az eltulajdonítás áldozatául esett iparföldrajzi részt is.

Így mindenképpen el kellett gondolkodnom, hogy valóban felelősség terhel-e az ügyben? Itt a kulcskérdés nyilván az, hogy a lektor feladatai közé tartozik-e a plágium felismerése és leleplezése? Hát erre bizony nem tudtam egyértelmű választ adni. Azt mindenesetre nagyon szomorúnak tartom, s szakmai morálunk jelentős süllyedéseként értelmezem, hogy ez a kérdés egyáltalán felme-

rülhetett. Annak nagyon nem örülnék, ha a jövőben lektorként eleve azzal a gyanakvással kellene kézbe vennem egy kéziratot, hogy ugyan kitől orozhatta el a szerző?

A fentieket egészen a közelmúltig magánügynek éreztem, s úgy gondoltam, hogy ekkora hibaszázalék talán még belefér a lektori tevékenységbe. Ebbéli hitemben azonban megingatott az a recenzio, amit MOSOLYGÓ László írt KOVÁCS Zoltán: Társadalomföldrajzi kislexikon c. könyvéről (Földrajzi Értesítő, 2002. 1–2. pp. 137–138.). Itt előállt az a viszonylag ritka eset hogy a recenzensnek lényegében nincs egy jó szava sem a szerzőhöz, a közel kétoldalmi ismertetés valójában egy hibajegyzék. A valós és vélt hibák felsorolását követően a szigorú kritikus a lektorok felelősségét is felveti egy elegáns mondatban: “Az említett (és nem említett) hiányosságok több odafigyeléssel, gondosabb lektori munkával elkerülhetők lettek volna.”

És ezzel ismét eljutottunk a lektor felelősségéhez. Ebben az esetben éppen el is engedhettem volna a fülem mellett a dorgáló szavakat, mivel hivatalosan nem voltam lektora a műnek. Valójában viszont annak érzem magam, mivel egy véletlen folytán az utolsó korrektúrát átnéztem és valamelyest javítottam is. Ettől függetlenül is azok közé tartozom azonban, akik már nagyon várták, hogy hosszú hányattatás után végre az olvasó kezébe kerüljön a kislexikon.

Mint (ál)lektor továbbra is úgy gondolom, hogy a könyv minden hibája ellenére ebben a formában is az olvasó kezébe adható. Ellentétben a recenzens véleményével a magam részéről úgy látom, hogy a kislexikon összességében jól sikerült munka, s ezen alapjában véve még a hibás adatok, elírások, vagy éppen a hiányzó ábramagyarázat sem változtat. Vallom továbbá azt is, hogy a lexikon sajátos műfaj, amit bírálni is csak ennek figyelembe vételével lehet és szabad. Így semmiképpen sem korrekt pl. néhány kipécézett címszó alapján a kötet egészét negatív beállításba helyezni.

Mivel a vita tárgyát képező munka az egész társadalomföldrajzra vonatkozik, nem hátrány, ha a bírálónak ezen teljes szakterületről vannak átfogó ismeretei. Ebből az aspektusból nézve elég nagy bátorságra vall, ha olyan valaki lép fel szigorú kritikusként, akinek a publikációkban is megtestesülő kutatási tevékenysége vésszesen közel áll a nullához...

A fentiek természetesen nem azt jelentik, hogy egy munkáról csak pozitívan lehet írni. Az sohasem vezetett jóra, ha egyoldalúan csak a pozitívumokat hangsúlyozták, de nem járható út a negatívumok egyoldalú kiemelése sem. Ha valaki ezen recenzio alapján döntené el, hogy megvásárolja-e a könyvet, bizonyosan elállna tőle. Szerencsére az érdeklődők túlnyomó része nem innen tájékozódik, így a kislexikon szépen fogy. Ez azonban nem változtat azon, hogy egy könyv esetében több személynek is van felelőssége: elsősorban természetesen a szerzőnek, azután a lektornak, s mi több, még a recenzensnek is!

DÖVÉNYI ZOLTÁN